

גדולי חינוך בעמנו: דמותם ופעלם מימי המהר"ל מפראג עד זמננו 1964

צבי שרפשטיין. פרטי מהדורת מקור: ירושלים, הוצ' ראובן מס; תשכ"ד
נדלה במאי 2022 מתוך: <https://benyehuda.org/read/11109#ch6200>

בהקדמה לספר על חורבן ווארשה מאת דוד פלינקר מקונן רבה האחרון של בירת פולין, שלמה דוד כהנא, על גדולי ישראל שבה, שנספו בידי המרצחים, שליחי היטלר.

..ועם אלה הוא מונה אדם אחד הנקרא בשם פולני מובהק, וכותב עליו: "ומי יתנה את אצילות נפשו של הרופא המלומד, הסופר, **החסיד** במדותיו ובמעשיו, יאנוש קורצ'אק..."

מה ראה רב אורתודוכסי לצרף את קורצ'אק למנין גאונים, יראים ושלמים, ולכנותו בשם הגדול **"החסיד"**?

...יסופר כי ביום רביעי אחד, בחדש אוגוסט בשנת 1942, באו השוטרים הגרמנים יחד עם שוטרים פולנים ואוקראיניים, הקיפו את בית היתומים שהועבר מבניינו המהודר ברחוב קרוכמאלנה לרחוב שיעננה מספר 16, וציוו שכל הילדים ומוריהם יתאספו בחצר. אז פקדו עליהם לצאת אל מגרש המשלוח, אל האומשלאגס-פלאץ, אל המקום שקרונות יחכו להם.

הילדים הלכו בשורות של ארבעה וחמשה ונשאו אתם את מזוודותיהם הקטנות, שהיו נוטלים עמהם בצאתם לטיוליהם. במזוודות הללו שמו את בגדיהם התחתונים. הילדים – עיניהם זלגו דמעות. לבם הגיד להם כי רעה צפויה להם.

קורצ'אק התהלך ביניהם, מחה דמעה מעל פני האחד, סייע לחברו, ובידו החזיק שני ילדים קטנים, שקשה היה להם ללכת ברגל והלכו יחד אל הככר. שם ציוו להם לעלות על הקרונות.

התליין בראנדט רצה להוציא את קורצ'אק מן הקרפף, אבל הוא לא רצה להיפרד מעל ילדיו החביבים עליו, ויחד עמהם נכנס אל הקרון. ויצא לטרבלינקה...

קורצ'אק כתב ספר "משהלעך, יאסעלעך, ישראל'קלעך" על נסיונות ילדים יהודים עניים היוצאים למושבות קיץ. הספור מתחיל מתיאור זה שבבית הנתיבות בווארשה:

"הרכבת תצא בעוד שעה, אבל עשרות ילדים הקדימום ובאו והם מתהלכים בבית הנתיבות, מניעים בשקיהם, שקי הבד, ומצפים בקוצר רוח לרגע שיעמידום בסך ויכניסום אל הקרונות. כל אשר יאחר – לא יסע. על כן ייזהרו הילדים מאד. גם הילדים גם הוריהם." וכשבאו הילדים אל המושבה היה קורצ'אק מלווה אל היער ואל השדה, אל השעשועים ואל המישחקים.

ואף ביום האחרון לחייו ולחיי הילדים אירע הדבר הדומה בחיצוניותו אל המסופר:

קרונות מלאים ילדים והם נושאים את שקיהם ומזוודותיהם, והוא מלווה אותם, והפעם לא לראות באור החיים הטובים כי אם ללכת אל מקום משם לא ישובו עוד.

הדרך האחרונה
סיפורו של מיתוס

המכון החינוכי הישראלי ע"ש יאנוש קורצ'אק ז"ר
The Korczak Educational Institute of Israel

הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו.

ר' יוחנן בן זכאי שאל את תלמידיו איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם. ותלמידיו מנו לפניו מידות טובות, איש איש והמידה הטובה ביותר בעיניו. עין טובה, חבר טוב, שכן טוב, רואה את הנולד ולב טוב. אמר להם רבן יוחנן: רואה אני את דברי האומר לב טוב, שבכלל דבריו דבריכם.

קורצ'אק חונן בלב טוב. בלבו להטה אהבת העשוקים והגנתם.

הוא האיר בימי חייו. ולאחר סילוקו זיוו הולך וגדל.

אין לדעת אם השפיעה מורשתו היהודית על פעולתו ועל שיטתו, אבל אין ספק שבסיס פעולתו הוא המוסר התורני והלהט הנבואי.

אם נבוא לציין מהות נפשו הקורנת, האצילה, הטהורה והיחידה במינה, לא נוכל למצוא תואר נעלה מזה שעיתרו בו הרב כהנא: **החסיד**.

דמותו של קורצ'אק הולכת ומתרוממת עם השנים ואגדות נוצרות עליו – אפילו בין הפולנים. בפולנית הופיעו כמה מונוגרפיות חדשות עליו ומשוררים שרו על קדושת חייו ומותו. מחזאי הולנדי כתב מחזה עליו ובפולין מתכוננים להוציא סרט על חייו.

קורצ'אק חשב הרבה על עלייה לישראל והתכוון לכך, אבל מכיון שבאה שואת היטלר החליט להישאר עם הילדים. למלאות עשרים שנה למותו הוציא משרד הדואר בישראל בול לזכרו, ומתחת לתמונתו נדפס: "ידיד לילדים, אב ליתומים".

כשהוקם הגיטו בוורשה השתדל איגור נברלי להשפיע על קורצ'אק שיעבור לאיזור הארי, ושם התקינו לו מחבוא, ברם קורצ'אק לא הסכים לפרוש מן הילדים. ביומן הגיטו של קורצ'אק שנמצא על ידי נברלי נמצא רמז לכך: "שפלים ואווילים הם הרוצים בשעת סערה להציל את עצמם".

...הדברים האחרונים שאמר ביום הטראגי ... באוגוסט 1942 היו: "אל אשר ילכו אלך גם אני."

צבי שרפשטיין נולד באוקראינה. כבר בגיל 17 החל לפרסם מאמרים בעיתונים "המליץ" ו"הצופה". בגיל 21 עבר לגליציה, שם לימד וניהל בתי ספר עבריים. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, היגר לארצות הברית. שם נתמנה כעורך ספרי לימוד בלשכת החינוך של הקהילה היהודית בניו יורק. בנוסף, ערך ירחון לילדים בשם "שחרות".

שרפשטיין היה מחנך ופרופסור בבית המדרש למורים שעל יד בית המדרש לרבנים באמריקה, וכיהן בתפקיד זה במשך ארבעים שנה. ספרו הגדול (בן חמשת הכרכים) "תולדות החינוך בישראל" זיכה אותו בשנת 1965 בפרס החינוך של עיריית תל אביב.